

ГЕРОЇ.
СПРОБА
ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ

ІНВЕНТАРНА КНИГА

ЗАЛ 3

1. **Іван Кавалерідзе. Артем. Модель пам'ятника у м. Слов'янськ. Варіант ескізу. 1926.**
2. **Іван Кавалерідзе. Артем. Модель пам'ятника у м. Бахмут (нині Артемівськ). 1923.**
3. **Михайло Морозов, Петро Мовчун. Артем. Модель пам'ятника. Кінець 1940-х рр.**
4. **Віктор Рижих. Реліквії Бреста. 1968.**
5. **Сергій Григор'єв. Прийом до комсомолу. 1949.**
6. **Данило Безуглий. ДніпроГЕС. 1958.**
7. **Анатолій Петрицький. Відбудова ДніпроГЕСу. 1945.**
8. **Карпо Трохименко. Кадри Дніпробуду. 1937.**
9. **Данило Безуглий. ДніпроГЕС. 1946-1947.**
10. **Юрій Садиленко. Дніпробуд. (Пролетарі). 1932.**
11. **Всеволод Цимпаков. У доці. 1937.**
12. **Іван Лисенко. Доменники. Важка індустрія. 1939.**
13. **Єфрем Світличний. Ударники на транспорті. Друга половина 1920-х-1930-ті рр.**
14. **Михайло Чепик. Висотники. 1960.**
15. **В'ячеслав Клоков. Усть-Ілім. 1967.**
16. **Віктор Зарецький. Вибирання льону. Портрет ланкової Поліни Сироватко. 1960.**
17. **Тетяна Яблонська. Хліб. 1950.**
18. **В'ячеслав Клоков. Ланкова. 1957.**
19. **Тетяна Голембієвська. Висока нагорода. 1962.**
20. **Дмитро Крвавич. Висока нагорода. 1961.**
21. **Леонід Коштелянчук. На зборах. 1954.**

Героїв створюють

1

Автор, школа

Кавалерідзе Іван Петрович

(01.(13.)04. 1887, хутір Ладанський Сумської обл. – 03.12.1978, Київ)

Скульптор, кінорежисер, драматург, сценарист, художник кіно.

1907-1909 – навчався в Київському художньому училищі у Ф.Балавенського;

1909-1910 – в Петербурзькій Академії мистецтв у І.Гінцбурга;

1910-1911 – в Паризькій скульптурній майстерні у А.Аронсона.

Від 1912 – художник-декоратор кінофірми П.Тімана та Ф.Рейнгарда.

1918- 1921 – режисер Роменського театру української драми при відділі Наросвіти.

Від 1924 – художній керівник скульптурної майстерні у Харкові.

1928 -1933 – працював на Одеській кінофабриці;

1934 – 1941, 1957 – 1962 – на Київській кіностудії художніх фільмів ім. О.Довженка.

Від 1944 – старший науковий співробітник Академії архітектури в Києві.

Народний артист УРСР (1969).

Народився в селянській сім'ї у Килини Луківни Кухаренко та Петра Васильовича Кавалерідзе (Кхварідзе) — сина Васо Кхварідзе, нащадка грузинського князівського роду, якого в середині 19 століття привіз в Україну московський генерал Ладонський після закінчення Кавказької війни.

Дитинство Івана Кавалерідзе минуло в селі Талалаївці Полтавської губернії (нині село Сильченкове Талалаївського району Чернігівської області).

1899 — закінчив початкову земську школу.

Більш за все йому подобалося ліпити з глини фігурки людей і тварин. Такі дивні розваги привернули увагу його дядька — художника й археолога Сергія Аркадійовича Мазаракі (представника відомого роду Мазаракі), що закінчив свого часу Петербурзьку академію мистецтв і працював хранителем скіфського відділу в Київському археологічному музеї. Він забрав хлопчика до Києва, де Іван навчався у приватній гімназії Валькера.

1907–1909 — навчався у Київському художньому училищі.

1909–1910 — навчався у Петербурзькій академії мистецтв у І.Гінцбурга.

1910–1911 — удосконалював художню майстерність у приватній студії Наума Аронсона (Париж), відтак повернувся до Києва, щоби взяти участь у конкурсі на найкращий проект пам'ятника княгині Ользі.

У лютому 1915 року був мобілізований до російської армії й направлений для проходження служби у 119-й запасний батальйон, дислокований у В'ятці, а в квітні 1915 року його перевели до школи прапорщиків у Петергоф (поблизу Петербургу), згодом — до 3-го Зведеного гвардійського запасного батальйону в Царському Селі, що стояв на варті біля покоїв останнього російського імператора Миколи II у лютому 1917 року.

Жовтневий переворот І.Кавалерідзе зустрів у Ромнах, де наприкінці жовтня 1918 створив пам'ятник Тарасу Григоровичу Шевченку. Працюючи у відділі народної освіти у Ромнах, він викладав малювання у 6-х школах, вів міський драмгурток і був головним режисером Роменського пересувного робітничо-селянського театру (1925–1930), організував Товариство охорони пам'яток старовини тощо.

1941 року під час Другої світової війни кінорежисер і скульптор Іван Кавалерідзе керував відділом культури Київської міської управи.

По закінченні війни, коли радянська влада цькувала митця за перебування під німецькою окупацією, а Київська кіностудія виселила його зі службової квартири, майстра прихистила театральна актриса Любов Гаккебуш у своєму помешканні на Великій Житомирській, 17.

Помер у Києві 3 грудня 1978 року. Похований на Байковому цвинтарі.

У творчому доробку Кавалерідзе — численні пам'ятники:

Княгині Ользі (Київ, 1911; зруйнований 1919, відновлений 1996)
 Тарасу Шевченку (Ромни, 1918; Полтава, 1925; Суми, 1926 — зруйнований на початку 1960-х рр.)
 Григорію Сковороді (Лохвиця, 1922; Київ, 1977)
 Артему (Бахмут, 1924; Святогірськ, 1927)
 Леніну з комсомольцями
 Ярославу Мудрому (проект 1944–1960 рр., встановлений у 1990-х рр.)
 Автор проекту пам'ятника Богдану Хмельницькому в Кобеляках (1962), скульптурного портрету Федора Шаляпіна (1909), скульптурних композицій «Амвросій Бучма в ролі Миколи Задорожного» (1954), «Прометей» (1962), «Лев Толстой» (1965), «Святослав у бою», «Запорожець на коні», «О.Пушкін і М.Гоголь», «Марко Кропивницький», «Летять журавлі»; меморіальних таблиць і горельєфів.
 Діяльність у кіно розпочав 1911 року. Працював художником, сценаристом і режисером на Одеській (1928–1933) і Київській (1934–1941) кіностудіях.
 Із 1957 по 1962 — режисер-постановник на Київській кіностудії ім. О. Довженка. Неодноразово за свою творчість був звинувачений у «націоналістичному ухилі». Як кінорежисер поставив фільми «Злива» (1929), «Перекоп» (1930), «Коліївщина» (1933), «Прометей» (1936), «Наталка Полтавка» (1936), «Запорожець за Дунаєм» (1937), «Григорій Сковорода» (1958), «Повія» (1961; за твором Панаса Мирного). Автор п'єс, які йшли у театрах Харкова, Тернополя, Дніпропетровська, Сум та ін.: «Вотанів меч» (1966)
 «Перша борозна» (1969)
 «Перекоп»
 «Григорій і Параскева»
 Залишив збірку статей і спогадів.
 В Києві відкрито Музей-майстерню митця й виставковий зал «В домі Івана Кавалерідзе» (1993).
http://www.ktm.ukma.kiev.ua/show_content.php?id=552

<p>Назва твору Місце створення, рік Матеріал, техніка Розмір</p>	<p>Артем. Модель пам'ятника у м. Слов'янськ. Варіант ескізу Київ, 1926 Оргскло 55x25x31 см</p>
<p>Відомості про замовника, цікаві історії, пов'язані зі створенням</p>	<p>Невідомо</p>
<p>Час і місце побутування до надходження в музей</p>	<p>Пам'ятник Артему, як і деякі інші конструктивістські проекти художника, не завжди однаково сприймалися і оцінювалися суспільством і владою. Так, на початку 1960-х років, під час кампанії проти авангардистських течій в мистецтві, нищівна критика на адресу Кавалерідзе та його «жахливих творів» прозвучала з вуст Микити Хрущова, в той час керівника СРСР. Згодом оцінки змінилися, творчі здобутки талановитого митця були визнані важливою частиною української культурної спадщини.</p>
<p>Джерело і спосіб надходження, історія атрибуції</p>	<p>Придбаний у Синько Р.А. в 1988 р.</p>

Сюжет, тема	Узагальнений образ героя-революціонера, витриманий у стилі конструктивізму. У кубоподібних динамічних структурах, які утворюють фігуру Артема, відчувається могутній порив і титанічна сила.
Особа та події, пов'язані з твором чи його сюжетом	<p>Федір Андрійович Сергєєв (відоміший як Артем (Артём) (1883-1921) – російський професійний революціонер, партійний та державний діяч, засновник Донецько-Криворізької Радянської Республіки.</p> <p>Народився в селянській родині в селі Глебово Курської губернії (тепер Фатезький район Курської області).</p> <p>В 1901 році закінчив Катеринославське реальне училище і навчався у Вищому технічному училищі в Москві, звідки був виключений за революційну діяльність.</p> <p>Член більшовицької партії з 1902 року. Проводив партійну роботу в Катеринославі (тепер - Дніпропетровськ), Харкові, на Уралі.</p> <p>Делегат від харківських більшовиків на IV (Об'єднавчому) з'їзді РСДРП в 1906 році, де виступив проти розкольніцьких дій меншовиків. Разом з В.Леніним, К.Ворошиловим, Н.Крупською та іншими більшовиками – делегатами з'їзду підписав «Звернення до партії».</p> <p>З літа 1906 року Артем – керівник Пермського окружного і Уральського обласного комітету РСДРП, змінив на цьому посту Я.Свердлова. Артем – активний учасник революції 1905-07 років в Україні і на Уралі.</p> <p>Неодноразово підпадав під арешти й заслання. З 1907 по 1917 рік був на еміграції в Парижі (1902–1903), Китаї (1910–1911), Австралії (1911–1917).</p> <p>Після лютневої революції 1917 року повернувся в Україну. З липня 1917 року секретар комітету більшовицької партії, що об'єднавав Донбас, Харківську й Катеринославську губернії. Активний учасник встановлення радянської влади. На VI, VII, VIII, IX і X з'їздах партії обирався до складу Центрального Комітету.</p> <p>У 1918 році — голова Раднаркому й комісар народного господарства Донецько-Криворізької радянської республіки. 7 квітня Артем повідомив Свердлову в Москву: «Німці все ближче. В місті і у наших паніки немає. Якщо підемо то відійдемо, а не втечемо».</p> <p>У 1918–1919 роках — заступник голови і нарком радянської пропаганди Тимчасового робітничо-селянського уряду України.</p> <p>У 1920 році — голова Донецького губвиконкому, з 1920 на партійній роботі в Москві.</p> <p>В 1921 році — голова ЦК Всеросійської спілки гірників, професійної спілки металістів. Обирався членом ЦК РКП(б).</p> <p>Артем, як журналіст, друкувався в «Просвещении», «Правде», «Донецком пролетарии» і в інших періодичних виданнях, а також в закордонній пресі.</p> <p>Загинув під час залізничної катастрофи разом з кількома делегатами III конгресу Комінтерну. Похований у Москві біля Кремлівської стіни.</p>

Аеровагон,
під час випробування якого загинув Артем.

На відзнаку заслуг Артема його ім'ям було названо ряд міст, робітничих селищ, заводів, колгоспів, навчальних закладів, вулиць в РРФСР, УРСР і Азербайджанській РСР.

Фото персонажа,
інші зображення,
що слугували
іконографічними
джерелами

Зв'язок з іншими
пам'ятками, копії,
тиражування, аналогії

Сучасний вигляд пам'ятника Артему (1927)
у м. Слов'янськ Луганської обл.

Пам'ятник Артему (1924) у м. Бахмут
(з 1924 - Артемівськ Донецької обл.)

Додаткові відомості:
припущення,
легенди

2

Автор, школа

Кавалерідзе Іван Петрович

(01.(13.)04. 1887, хутір Ладанський Сумської обл. – 03.12.1978, Київ)
Скульптор, кінорежисер, драматург, сценарист, художник кіно.
1907-1909 – навчався в Київському художньому училищі у Ф.Балавенського;
1909-1910 – в Петербурзькій Академії мистецтв у І.Гінцбурга;
1910-1911 – в Паризькій скульптурній майстерні у А.Аронсона.
Від 1912 – художник-декоратор кінофірми П.Тімана та Ф.Рейнгарда.
1918- 1921 – режисер Роменського театру української драми при відділі Наросвіти.
Від 1924 – художній керівник скульптурної майстерні у Харкові.
1928 -1933 – працював на Одеській кінофабриці;
1934 – 1941, 1957 – 1962 – на Київській кіностудії художніх фільмів ім. О.Довженка.
Від 1944 – старший науковий співробітник Академії архітектури в Києві.
Народний артист УРСР (1969).

Назва твору

Артем. Модель пам'ятника у м. Бахмут (з 1924 – Артемівськ)

Місце створення, рік

Київ, 1923

Матеріал, техніка

Оргскло

Розмір

72x37x31 см

Відомості про
замовника, цікаві історії,
пов'язані зі створенням

Невідомо

Час і місце побутування
до надходження в музей

Невідомо

Джерело
і спосіб надходження,
історія атрибуції

Придбаний у Синько Р.А. в 1988 р.

Сюжет, тема

Узагальнений образ героя-революціонера, витриманий у стилі конструктивізму. Динамічна постать Артема з піднятою вгору рукою асоціюється з Прометеєм, образ якого Кавалерідзе створював паралельно у кінематографі.

Особи та події,
пов'язані з твором
чи його сюжетом

Федір Андрійович Сергеев (відоміший як Артем (Артём) (1883-1921) – російський професійний революціонер, партійний та державний діяч, засновник Донецько-Криворізької Радянської Республіки.

Фото персонажа,
інші зображення,
що слугували
іконографічними
джерелами

Зв'язок з іншими
пам'ятками, копії,
тиражування, аналогії

Пам'ятник Артему (1924) у м. Бахмут
(з 1924 - Артемівськ Донецької обл.) не зберігся.

Додаткові відомості:
припущення,
легенди

Творчість І.Кавалерідзе як у скульптурі, так і у кінематографі, не сприймалася вождами СРСР, що позначалося на його роботі і долі його творів. Фільм Івана Кавалерідзе «Прометей» (1935) викликав негативну реакцію Йосипа Сталіна, який, як відомо, формував кінорепертуар СРСР на власний смак. За його розпорядженням 18 лютого 1936 року на шпальтах газети «Правда» вийшла написана М. Кольцовим редакційна стаття під назвою «Грубая схема вместо исторической правды». У ній автора «Прометей» звинуватили у формалізмі, натуралізмі, буржуазному націоналізмі. Ця оцінка поширювалась і на скульптурні роботи.

1963 року радянська інтелігенція активно обговорювала результати зустрічі Генерального секретаря ЦК КПРС Микити Хрущова з діячами літератури та мистецтва у грудні 1962 року. Далеко не всі погоджувалися з його оцінками письменників Пастернака, Дудінцева та молодіжного вернісажу. І.П.Кавалерідзе відверто висловив своє ставлення до «мистецтвознавчих» виступів Хрущова у розмові зі скульптором О.Ковальовим, який мав особливу довіру партійного керівництва. Наслідки відповідного доносу не забарилися. 8 березня 1963 року, полемізуючи з Є.Євтушенком стосовно реалізму та формалізму, М.Хрущов назвав пам'ятник Артему в Артемівську, автором якого був І. Кавалерідзе, «потворним та жакликим чудовиськом», а самого Івана Петровича — скульптором-кубістом. При цьому зазначав, що Кавалерідзе, перебуваючи на тимчасово окупованій фашистами території, вів себе неналежним чином. Почувши цей виступ М.Хрущова по радіо, І.Кавалерідзе того ж дня послав таку телеграму: «Москва. Кремль. Никите Сергеевичу Хрущеву. Уважаемый Никита Сергеевич! В своем выступлении 8 марта сего года Вы заявили о том, что я вел себя недостойным образом в период оккупации. Своей вины не чувствую. Не сотрудничал с немцами, не выдавал им наших людей, не грабил чужие квартиры. Прошу сказать общественности правду, сообщать ей о том, что допущена ошибка» (див. Кавалерідзе І. Тіні // Україна. — 1988. — №40. — С.17).

3

Автор, школа

Морозов Михайло Герасимович

(01.09.1912, м. Серпухов (тепер Московська обл.) – 19.12.1999)

Скульптор.

1950 – закінчив Київський художній інститут, педагоги – М.Лисенко, М.Гельман.

Член Спілки художників УРСР (1950).

Мовчун Петро Федосійович

Скульптор.

(06.09.1925, с. Біличі Київської обл. – 2010, с. Біличі Київської обл.)

Навчався у Київському художньо-промисловому училищі.

Член Спілки художників УРСР.

1944-1950 – навчався у Київському художньому інституті, педагог – Лисенко М.Г.

Автор, школа	Лауреат Сталінської премії третього ступеню (1952), заслужений художник УРСР (1975). Почесний громадянин міста Саки, Крим.
Назва твору	Артем. Модель пам'ятника
Місце створення, рік	Київ, кінець 1940-х рр.
Матеріал, техніка	Гіпс тонований
Розмір	43x17x12 см; 1,5x12x13 см
Відомості про замовника, цікаві історії, пов'язані зі створенням	Невідомо
Час і місце побутування до надходження в музей	Невідомо
Джерело і спосіб надходження, історія атрибуції	Надійшов через комітет по справах мистецтв СРСР в 1952 р.
Сюжет, тема	Чоловіча фігура на повний зріст, у розстігнутому пальті, під яким гімнастерка, підперезана ремнем, та галіфе, заправлені у чоботи. Права рука піднята у ораторському жесті, у лівій – кепка.
Особи та події, пов'язані з твором чи його сюжетом	Федір Андрійович Сергеев (відоміший як Артем (Артём) (1883-1921) – російський професійний революціонер, партійний та державний діяч, засновник Донецько-Криворізької Радянської Республіки.
Фото персонажа, інші зображення, що слугували іконографічними джерелами	
Зв'язок з іншими пам'ятками, копії, тиражування, аналогії	Невідомо
Додаткові відомості: припущення, легенди	Невідомо

4

Автор, школа **Рижих Віктор Іванович**
(29.07.1933, Омськ, Росія)
Живописець. Працює в галузі станкового живопису.

Автор, школа 1958 – закінчив Київський державний художній інститут, вчителі з фаху – В.Г.Пузирков, Г.С.Меліхов, К.Д.Трохименко.
Член Спілки художників УРСР (1961).
У 1970-х роках очолював Спортивну секцію Спілки художників УРСР. В умовах офіційного радянського мистецтва для митців, що наважувалися на формальний експеримент, тема спорту була певним прикриттям від ідеологічних закидів. Спортивна секція у 1970-ті роки об'єднувала яскравих творчих особистостей, це були дружина художника Галина Неледва, Ігор Григор'єв, Юрій Луцкевич і Зоя Лерман, Олексій Орябінський і Валерія Спиридонова, Ірина Макарова-Вишеславська та інші. Учасник Бієнале в м. Росток (ФРН, 1982), виставок українського мистецтва в Тулузі (1993), Москві (1969, 1979, 1989), Нью-Йорку (1993), Будапешті (1995), Лондоні (1995).
Лауреат першої премії на виставці молодих художників (Київ, 1968), премії Спілки художників СРСР на виставці «Молодість країни» (Москва, 1969), першої премії на конкурсі «Мистецтво – народу» (Київ, 1974), лауреат конкурсів портрету (Москва, 1977, 1978), нагороджений дипломом Академії мистецтв СРСР за кращу роботу року (1980), медаллю Спілки художників Росії (2007).
Народний художник України (2004), дійсний член Академії мистецтв України (2006).

Назва твору	Реліквії Бреста
Місце створення, рік	Київ, 1968
Матеріал, техніка	Полотно, олія
Розмір	200x150 см
Відомості про замовника, цікаві історії, пов'язані зі створенням	Невідомо
Час і місце побутування до надходження в музей	Дирекція художніх виставок України.
Джерело і спосіб надходження, історія атрибуції	Передано ДХВУ. Акт №8 від 26.03.1970 р.
Сюжет, тема	Як зазначав сам художник, в своїх творах він прагнув висловлювати в образній формі важливі проблеми часу, сучасником яких йому випало бути. На картині зображені солдати строкової служби, сучасники художника. Вони застигли у шанобливому мовчанні, розглядаючи фото інших солдат – своїх однолітків, які покоління тому захищали від ворога Брестську фортецю. Через це співставлення головною дійовою особою в картині постає історія та її герої. Оборона Брестської фортеці – одна з найбільш драматичних і героїчних сторінок Великої Вітчизняної війни. Художник представляє «фрагменти вічності», відтворює нерозривний зв'язок часів, усвідомлення сучасником подвигу батьків.
Особи та події, пов'язані з твором чи його сюжетом	Брестська (Берестейська, Брест-Литовська) фортеця – фортеця в місті Брест в Білорусі. Фортеця-герой (1965). З 1971 – меморіальний комплекс. Відіграла важливу роль у Першій і Другій світових війнах. Картина Рижиха присвячена подіям, які розгорталися у період, відомий з радянської історіографії як Велика вітчизняна війна. Під вечір 21 червня 1941 німецькі війська сконцентрувалися поблизу радянського кордону. Наступного дня, о 4-ій годині ранку артобстрілами по фортеці розпочалася німецько-радянська війна. Вже 30 червня фортеця була оточена і залишилася у глибокому тилу противника, але оборонці фортеці трималися ще до середини серпня.

Фото персонажа,
інші зображення,
що слугували
іконографічними
джерелами

Зв'язок з іншими
пам'ятками, копії,
тиражування, аналогії

Тема героїчної оборони Брестської фортеці в червні-липні 1941р. була популярною в мистецьких творах (кіно, література) другої половини 1950-1960-х рр.

Вперше про оборону Брестської фортеці стало відомо зі штабного німецького донесення про взяття Брест-Литовська, захопленого в документах розгромленої в лютому 1942 під Орлом 45-ї піхотної дивізії.

За матеріалами «Бойового донесення про взяття Брест-Литовська» в газеті «Красная звезда» от 21.06.1942 була надрукована стаття полковника М.Толченова «Год тому назад в Бресте» (Брестская крепость. Путеводитель по местам боев./Ред. Гнедовец П. П.-М.:Воениздат, 1965, с.36.-120 с.). 1948 року в журналі «Огонек» вийшла стаття письменника Михаїла Златогорова «Брестская крепость»; 1951 року художник П.Кривоногов написав картину «Захисники Брестської фортеці». Заслуга відновлення пам'яті героїв фортеці багато в чому належить письменнику та історику Сергію Смирнову, а також Константину Симонову, що підтримав його ініціативу. 1955 року була опублікована героїчна драма Сергія Смирнова «Крепость над Бугом», в 1956 році вийшли документальна повість Сергія Смирнова «Брестская крепость», а на екрани світу художній фільм за сценарієм Константина Симонова «Бессмертный гарнизон» (почесний диплом Міжнародного кінофестивалю у Венеції).

Від цього часу Брестська фортеця стає символом незламної стійкості радянського народу і важливим символом офіційної патріотичної пропаганди.

Сучасна Росія демонструє спадковість радянських традицій. 2010 року вийшов фільм «Брестська фортеця» спільного виробництва Росії та Білорусі.

В історії Брестської фортеці були і інші значні події, важливі для всієї Європи, хоча радянська пропаганда їх ігнорувала. Заради відновлення історичної справедливості, нагадаємо лише декілька епізодів.

27 січня (9 лютого) 1918 в Бресті був підписаний перший мирний договір у Першій світовій війні між Українською Народною Республікою з одного боку та Німеччиною, Австро-Угорщиною, Туреччиною і Болгарією з другого, за яким УНР визнавалася незалежною державою і їй надавалася допомога у боротьбі з більшовизмом. 3 березня 1918 року у Бресті також була укладена угода з Радянською Росією, яка зафіксувала поразку та вихід Росії з Першої світової війни.

14 вересня 1939 року частини 10-ї танкової дивізії Гудеріана захопили Брест, протягом 3 днів поляки мужньо захищали фортецю, але в ніч на 17 вересня залишили її за наказом командування. 22 вересня 1939 в місті був проведений спільний парад радянських та німецьких військ, місто та цитадель були передані СРСР згідно з Пактом Молотова-Ріббентропа.

Додаткові відомості:
припущення,
легенди

Невідомо

Труд наш есть дело чести, Есть дело доблести и подвиг славы...

5

Анатолій Д'Актиль, 1940

Автор, школа

Григор'єв Сергій Олексійович

(22.06.(05.07.)1910, Луганськ – 09.04.1988, Київ)

Живописець, графік, аквареліст. Майстер жанрової картини та портрету, пейзажу. Педагог.

Народився у Луганську, був одинадцятю дитиною у багатодітній родині.

1911 – родина переїхала до Запоріжжя.

1923-1926 – навчався у Запорізькій художньо-промисловій школі у М.Кузнецова, В.Невського.

1926-1927 – відвідував ВХУТЕМАС (Москва), майстерня В.Фаворського.

1928-1932 – навчався в Київському художньому інституті у Ф.Красицького, Ф.Кричевського.

1932-33 – викладав на кафедрі рисунку у Харківському художньому інституті.

Викладав у Київському художньому інституті, з 1934 – доцент кафедри рисунку, асистент Ф.Кричевського, з 1947 – професор, з 1950 – керівник майстерні жанрового живопису, 1951-1955 – ректор, 1955-1959 – завідувач кафедри рисунку.

1958 – очолив творчі майстерні Академії мистецтв УРСР, якими керував до кінця життя.

1939-1947 – служба в армії.

Член Спілки художників СРСР, 1952-1957 – голова живописної секції Спілки художників України.

1950-1953 – брав участь у діяльності Всесоюзного та Республіканського виставковий, у роботі комітету зі Сталінських премій СРСР в галузі літератури, мистецтва і архітектури при Раді міністрів СРСР.

1951-1955 – обирався депутатом Київської міської ради та Шевченківської районної ради міста Києва.

Жив і працював у Кончі-Озерній під Києвом.

Народний художник УРСР (1950), народний художник СРСР (1974), дійсний член Академії мистецтв СРСР (1958), лауреат двох Сталінських премій другого ступеню (1950, 1951), нагороджений орденами і медалями.

Назва твору
Місце створення, рік
Матеріал, техніка
Розмір

Приєм до комсомолу

Київ, 1949

Полотно, олія

142x201 см

Відомості про
замовника, цікаві історії,
пов'язані зі створенням

В цій творчій роботі, виконаній не на замовлення, С.Григор'єв зобразив своїх дочку, племінника, студентів Київського художнього інституту та їхніх друзів. Автор багатьох картин, присвячених дітям та молоді, Григор'єв знаходив натуру у своєму найближчому оточенні.

Час і місце побутування
до надходження в музей

Майстерня художника.

Джерело
і спосіб надходження,
історія атрибуції

Передана Дирекцією художніх виставок України, наказ від 22.04.1950 р.

Сюжет, тема

У світлій кімнаті з великим вікном за столом, вкритим червоною скатертиною, сидить приймальна комісія, що складається з молодих комсомольців – хлопців та дівчат. Вони уважно та приязно дивляться на дівчинку-старшокласницю, яку мають прийняти до лав Всесоюзної комсомольської організації. Відчутне хвилювання ді-

вчини у цей урочистий момент своєрідного іспиту. За нею на дивані сидить літній чоловік – комуніст, що дав їй рекомендацію, та юнак, який з повагою поглядає на старшого. У кутку кімнати – червоний прапор. Вся картина просякнута світлим, піднесеним настроєм, що підкреслює важливість цього кроку у житті молоді.

Особи та події, пов'язані з твором чи його сюжетом

Майже всі персонажі мають реальних прототипів і написані з натури. Юна білявка ліворуч на передньому плані – майбутня оперна співачка Вікторія Придувалова, далі невідомий, за ним стоїть улюблений учень Григор'єва Юлій Ятченко, далі усміхнена дівчина – ще одна улюблена учениця Надія Купершмідт (у заміжжі Лопухова), замикає ряд уважний хлопчина – племінник художника Ігор Григор'єв. Головна героїня написана з дочки Майї Григор'євої.

Комсомол – Всесоюзний Ленінський комуністичний союз молоді (ВЛКСМ) – комуністичний молодіжний рух в СРСР, скорочення від «комуністичний союз молоді». Структура для контролю за молоддю, кузня кадрів для КПРС. Робота в комсомолі була структурована на зразок комуністичного руху – устав, атрибутика (значки з зображенням Леніна, прапори, вимпели) поділ на комсомольські ячейки, комітети різних рівнів, організація з'їздів тощо. До комсомолу приймали з 14 років, після участі в піонерській (від 10 років) та жовтеньській (від 7 років) організаціях, таким чином все шкільне життя радянської дитини було регламентоване і пронизане ідеологією. Вступити до вищого навчального закладу без комсомольського квитка було практично неможливо.

Фото персонажа, інші зображення, що слугували іконографічними джерелами

Надія Лопухова

Ігор Григор'єв

Фото Сергія Григор'єва (другий справа з альбомом) з учнями в майстерні Київського художнього інституту, перший зліва – Юлій Ятченко.

Зв'язок з іншими пам'ятками, копії, тиражування, аналогії

З картини «Прийом до комсомолу» писалися численні копії різними художниками на замовлення Художнього фонду. Ці копії прикрашали навчальні заклади, палаци піонерів, клуби, будинки культури. Репродукція цієї картини, як і інших популярних творів Григор'єва, присвячених дітям, публікувалася в радянських шкільних підручниках, на яких виросло не одне покоління.

Поет Іосиф Бродський у своєму есе «Менше одиниці» згадує картину.

Додаткові відомості: припущення, легенди

За картини «Прийом до комсомолу» та «Воротар» Григор'єв здобув свою першу Сталінську премію СРСР у 1950 році.

На старій репродукції праворуч можна побачити гіпсовий бюст І.Сталіна, якого тепер не видно. Автор після розвінчання культу особи Сталіна зафарбував цей фрагмент, і тепер лише з певного ракурсу за фактурою фарби можна вгадати абрис бюсту.

6

Автор, школа

Безуглий Данило Іванович

(23.12.1914, с. Іванівка, Полтавська обл. – 29.01.1977, Київ)

Живописець, працював у жанрах пейзажу, натюрморту, портрета.

1931-1934 – навчався у Київському художньому технікумі.

1936-1942 – навчався у Київському художньому інституті у П.Котова, К.Трохименка, К.Єлеви.

З 1943 – член Спілки художників УРСР.

З 1945 – постійний експонент республіканських, а з 1958 – зарубіжних виставок.

Заслужений діяч мистецтв УРСР (1972).

Назва твору
Місце створення, рік
Матеріал, техніка
Розмір

ДніпроГЕС

Київ, 1958

Картон, олія

30x27 см

Відомості про
замовника, цікаві історії,
пов'язані зі створенням

Невідомо

Час і місце побутування
до надходження в музей

Невідомо

Джерело
і спосіб надходження,
історія атрибуції

Передана Дирекцією художніх виставок, акт від 17.02.1972 р.

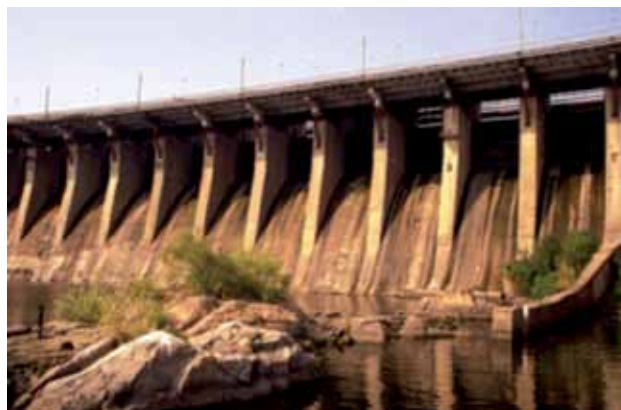
Сюжет, тема

Індустріальний пейзаж. Зображення частини монументальної греблі ДніпроГЕСу.

Особи та події,
пов'язані з твором
чи його сюжетом

ДніпроГЕС (Дніпровська гідроелектростанція) – одна з найпотужніших у світі гідроелектростанцій, символ радянської індустріалізації.

Фото персонажа,
інші зображення,
що слугували
іконографічними
джерелами

Зв'язок з іншими
пам'ятками, копії,
тиражування, аналогії

Д.Безуглий створив цілу низку індустріальних пейзажів.

Додаткові відомості:
припущення,
легенди

Невідомо

Автор, школа

Петрицький Анатолій Галактіонович

(31.01.(12.02.)1895, Київ – 06.03.1964, Київ)

Живописець, монументаліст, графік, художник театру і книги, мультиплікатор. Педагог. Автор статей з театрального мистецтва.

Народився в родині залізничника, 1904-1910 – виховувався у сирітському притулку на Південно-Західній залізниці.

1912-1915 – навчався у Київському художньому училищі. Відвідував студії О.Екстер, О.Мурашка, майстерню М.Бойчука в Київському художньому інституті. З 1914 розпочав експонувати свої твори.

З 1915 жив у В.Г.Кричевського, оформлював під його керівництвом народні гуляння на Сирці у Києві (1915).

1917-1921 – працював у київських театрах. Головний художник Молодого театру Леся Курбаса (1917-1919). Займався художнім оформленням книжок і журналів. Входив до літературних об'єднань «Біла студія» (1918) і «Фламінго» (1919). Оформлював масові вуличні дійства до революційних свят.

1922-1924 – навчався у ВХУТЕМАСі (Высшие художественно-технические мастерские, Москва), у О.Древіна і Н.Удальцової. Працював у театрах.

З 1925 – жив і працював у Харкові. Головний художник харківського Театру опери і балету, художник-постановник театру ім. І.Франка.

1927 – член ОСМУ.

1927 – один із засновників футуристичної організації «Нова генерація» (разом із письменниками Гео Шкурупієм, Дмитром Бузьком, Леонідом Скрипником, Олексієм Полторацьким, Олексою Влизьком і художником Вадимом Меллером).

1931-1933 – професор Харківського художнього інституту.

1942 – евакуація до Алма-Ати, працював у Казахському театрі опери і балету ім. Абая.

1943 – воював на Першому українському фронті.

З 1944 – жив і працював у Києві, оформлював драматичні спектаклі, опери, балети у театрах Києва і Москви.

1947-1950 – професор Київського художнього інституту, керівник майстерні монументального живопису.

1953-1957 – головний художник Київського театру опери і балету ім. Т.Шевченка.

Народний художник СРСР (1944), лауреат Сталінських премій за оформлення спектаклів «Макар Діброва» і «Калиновий гай» (1949,1951).

Назва твору	Відбудова Дніпрогесу
Місце створення, рік	Київ, 1945
Матеріал, техніка	Полотно, олія
Розмір	123x95 см
Відомості про замовника, цікаві історії, пов'язані зі створенням	Твір незакінчений
Час і місце побутування до надходження в музей	Закуплена МК УРСР у вдови художника Петрицької Л.Н.
Джерело і спосіб надходження, історія атрибуції	Передано Дирекцією художніх виставок УРСР.
Сюжет, тема	Індустріальний пейзаж. Пружні ритми конструкції греблі, що йдуть у далечінь, бадьорий кольоровий контраст блакиті неба і жовтуватої землі надають образу оптимістичного звучання.

Особи та події,
пов'язані з твором
чи його сюжетом

Гребля та електростанція ДніпроГЕСу суттєво постраждали під час Другої світової війни. У серпні-жовтні 1941 й у жовтні-грудні 1943 саме тут проходила лінія фронту. За офіційною радянською версією, відступаючи, німецькі війська висадили в повітря машинний зал, пульт управління, все електрогосподарство й аванкамерний міст, але тотально зруйнувати греблю їм не вдалося. Радянські сапери-розвідники ціною неймовірних зусиль у крижаній воді відшукали й знешкодили кабель, що вів до головного заряду, закладеного гітлерівцями.

У новітній історіографії розглядається інша версія руйнації Дніпрогесу. Відступ Червоної армії з території України супроводжувався застосуванням «тактики випаленої землі». 18 серпня 1941 о 20:00-20:30 після прориву німецьких військ у районі Запоріжжя греблю ДніпроГЕСу було підірвано працівниками НКВС. Унаслідок вибуху 20 тон толу в греблі виникла пробоїна завдовжки 135 або 165 метрів, через яку ринула вниз багатометрова хвиля, спричиняючи руйнування і загибель людей, що опинились у береговій зоні. В зону повені потрапили як німецькі війська, так і червоноармійці, що здійснювали переправу через Дніпро, а також цивільні мешканці острова Хортиця і прибережної зони. Німецьке командування оцінювало свої втрати у живій силі в 1500 осіб. Жертви серед червоноармійців і цивільного населення оцінюються цифрами від 20 тисяч до 80-120 тисяч осіб.

Виконавці були прийняті за диверсантів і заарештовані радянською контррозвідкою, проте після втручання їхнього керівництва звільнені. Вибух призвів також до руйнації машинного залу і припинення енергопостачання, внаслідок чого була паралізована діяльність промислових підприємств Запоріжжя.

Після захоплення Запоріжжя Вермахтом (через 46 днів після вибуху) німецькі будівельні частини відновили зруйновану частину греблі, а влітку 1942 замість виведеного з ладу запрацювало нове, німецького виробництва, обладнання гідроелектростанції. Під час відступу німці замінували ГЕС, але радянські розвідники змогли вчасно перерізати дроти і врятувати станцію від другої руйнації.

23 лютого 1944 Державний комітет оборони прийняв рішення про відбудову ДніпроГЕСу. У 1947 перший гідроагрегат дав промисловий струм, а у 1950 ДніпроГЕС було повністю відновлено.

Фото персонажа,
інші зображення,
що слугували
іконографічними
джерелами

Зруйнований ДніпроГЕС

Відбудований ДніпроГЕС

Зв'язок з іншими
пам'ятками, копії,
тиражування, аналогії

Невідомо

Додаткові відомості:
припущення,
легенди

Невідомо

Автор, школа

Трохименко Карпо Дем'янович

(25.10.1885, с. Суццани, тепер Кагарлицького району Київської обл. – 01.10.1979, Київ)

Живописець. Майстер тематичної картини, портрету, пейзажу, працював у галузі монументального живопису, акварелі. Педагог.

1902-1910 – навчався (з перервами) у Київському художньому училищі, педагоги – М.К.Пимоненко, І.Ф.Селезньов, Г.К.Дядченко, О.О.Мурашко.

1906-1907 – навчався у Московському училищі живопису, скульптури й архітектури, педагоги – М.Касаткін, К.Коровін, А.Васнецов, К.Горський, С.Милорадович.

1910-1916 – навчався у Петербурзької академії мистецтв у майстра батального жанру М.Самокиша.

1915 – у складі групи студентів під керівництвом професора М.Самокиша виїздив на Західний, а згодом на Чорноморський і Кавказький фронти для виконання етюдів і замальовок. Друкувалися в журналах «Лукоморье» і «Солнце России».

1916-1917 – після закінчення академії служив рядовим лейб-гвардії в діючій армії на Кавказькому фронті. Створив композиції, у яких відтворив бойові операції і побут російських солдат.

1918 – працював у Києві у ВУКОПИСі (від рос. Всеукраинский комитет охраны памятников искусства и старины), який очолював перший директор музею (тепер НХМУ) М.Біляшівський.

1918-1919 – викладав малювання у Вищій залізничній школі, 1920-1923 – викладав у Суццанах, 1923-1925 – був завідувачем Трудової школи в Кагарлику, 1925-1926 – викладав у фабзаучі (від рос. фабрично-заводское ученичество) при цукровому заводі у Ржищеві.

1926-1931 – працював у Києві; член і секретар АХЧУ.

1926-1933 – викладав у Київській індустріальній профшколі, згодом – Київському художньому технікумі.

1933-1974 – викладав у Київському художньому інституті, з 1938 – завідувач кафедри композиції, керівник майстерні батального й історичного живопису, з 1939 – професор, після 1945 – декан і завідувач кафедри живописного факультету.

З 1938 – член Спілки художників СРСР, член правління.

Автор праць з історії українського і російського образотворчого мистецтва.

Народний художник УРСР (1944). Лауреат Державної премії УРСР ім. Т.Г.Шевченка за створення картин та ілюстрацій на шевченківські теми і за цикл картин «Моя рідна Батьківщина» (1969). Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора, іншими орденами, медалями.

Назва твору	Кадри Дніпробуду
Місце створення, рік	Київ, 1937
Матеріал, техніка	Полотно, олія
Розмір	120x166 см
Відомості про замовника, цікаві історії, пов'язані зі створенням	Невідомо
Час і місце побутування до надходження в музей	Невідомо
Джерело і спосіб надходження, історія атрибуції	Невідомо

Сюжет, тема Тема багатьох творів К.Трохименка – відображення типових явищ радянської дійсності.

На тлі широкої панорами Дніпра, який невдовзі буде перегороджений величною греблею, представлені будівничі первістка соціалістичної індустрії. Тут чоловіки різного віку і дівчина, за атрибутами – одягом та інструментами, що вони тримають, можна здогадатися, що персонажі представляють різні соціальні верстви. Юнак праворуч, який веде за собою інших, – представник пролетаріату, а група ліворуч – селяни, відірвані від звичного життя могутнім рухом соціальної революції, вони покликані стати кадрами нового будівництва.

Особи та події, пов'язані з твором чи його сюжетом

Дніпробуд – новобудова загальносоюзного значення, зведена в роки першої п'ятирічки відповідно до так званого ленінського плану електрифікації (відома формула В.Леніна: «Комунізм є Радянська влада плюс електрифікація усієї країни»). У результаті будівництва постав ДніпроГЕС (Дніпровська гідроелектростанція) – одна з найпотужніших у світі гідроелектростанцій, символ радянської індустріалізації. Будівництво стартувало 15 березня 1927 – саме тоді було закладено перший будівельний майданчик на одній зі скель біля Кічкасу. Будівництво супроводжувалося масштабною пропагандистською кампанією. Всього на Дніпробуді працювало понад 20 тисяч людей 80-ти національностей.

Трудащі СРСР перераховували до фонду будівництва частину заробітку. Вже 1 квітня 1927 у фонді було накопичено 1 млн. рублів, однак лише американське обладнання для ГЕС коштувало 30 млн. Тому влада вдалася до масових поборів із селян: відбирали худобу, зерно й іншу сільгосппродукцію.

Фото персонажа, інші зображення, що слугували іконографічними джерелами

Зв'язок з іншими пам'ятками, копії, тиражування, аналогії

Картина «Кадри Дніпробуду» була популярна в радянський час, її часто репродукували, відтворювали на листівках.

Додаткові відомості: припущення, легенди

Невідомо

9

Автор, школа

Безуглий Данило Іванович

(23.12.1914, с. Іванівка, Полтавська обл. – 29.01.1977, Київ)

Живописець, працював у жанрах пейзажу, натюрморту, портрета.

1931-1934 – навчався у Київському художньому технікумі.

1936-1942 – навчався у Київському художньому інституті у П.Котова, К.Трохименка, К.Єлеви.

З 1943 – член Спілки художників УРСР.

З 1945 – постійний експонент республіканських, а з 1958 – зарубіжних виставок.

Заслужений діяч мистецтв УРСР (1972).

Назва твору	ДніпроГЕС
Місце створення, рік	Запоріжжя, 1946-1947
Матеріал, техніка	Полотно, олія
Розмір	60x80,5 см
Відомості про замовника, цікаві історії, пов'язані зі створенням	Невідомо
Час і місце побутування до надходження в музей	Невідомо
Джерело і спосіб надходження, історія атрибуції	Твір переданий до музею Управлінням справами при Раді Міністрів УРСР. Акт № 2 від 18.02.1983 р.
Сюжет, тема	На межі 1920–1930-х рр. будівництво ДніпроГЕС, велетня перших п'ятирічок, привертало увагу багатьох українських художників. У повоєнні роки живописці також здійснювали творчі відрадженьня на відбудову ДніпроГЕС з метою відтворити героїку трудового подвигу. Д.Безуглий відтворив мажорний настрій та динамічний ритм праці, що панує на будові.
Особи та події, пов'язані з твором чи його сюжетом	ДніпроГЕС (Дніпровська гідроелектростанція) – одна з найпотужніших у світі гідроелектростанцій, символ радянської індустріалізації.
Фото персонажа, інші зображення, що слугували іконографічними джерелами	
Зв'язок з іншими пам'ятками, копії, тиражування, аналогії	Д.Безуглий створив низку творів, присвячених повоєнній відбудові ДніпроГЕС.
Додаткові відомості: припущення, легенди	Невідомо

10

Автор, школа

Садиленко Юрій Харлампійович

(20.01.1903, Житомир – 30.11.1967, Київ)

Живописець. Працював у галузі станкового і монументального живопису, а також книжкової ілюстрації.

1927 – закінчив Київський художній інститут, навчався у Л.Крамаренка.

Член АРМУ, з 1927 – ОСМУ.

1931-1941 – викладав у Харківському художньому інституті.

З 1944 – викладав у Київському художньому інституті.

Співатор монументальних фрескових розписів конференц-залу АН УРСР у Києві

(1930; в 1940 закриті шаром тинку), виконав панно «Могила Т.Г.Шевченка» в Канівському музеї-заповіднику (1940); автор картин на шевченківську тему, ілюстрував поему «Катерина» Т.Шевченка, створив низку полотен, присвячених людям праці.

Назва твору	Дніпробуд. (Пролетарі)
Місце створення, рік	Харків, 1932
Матеріал, техніка	Полотно, олія
Розмір	175x101 см
Відомості про замовника, цікаві історії, пов'язані зі створенням	Невідомо
Час і місце побутування до надходження в музей	Українська картинна галерея, Харків.
Джерело і спосіб надходження, історія атрибуції	Твір надійшов з Української картинної галереї (Харків) у 1937 р. Акт від 20.10.1937 р.
Сюжет, тема	Узагальнений образ пролетарів. Персонажі картини Садиленка – не конкретні люди, а герої нового часу, будівничі Дніпрогесу, на тлі величної греблі якого їх зображено. Вони вже зруйнували старий світ, символом якого стають руїни храму на першому плані ліворуч, і вже запустили в небо літак над одвічним селом, панорама якого розгортається на першому плані. Герої картини величні і непохитні у своїй монолітності. Художник застосовує своєрідне ієрархічне масштабування в зображенні індустріального гіганту і патріархального села. Твір відчутно позначений впливом монументального живопису, у якому багато працював художник.
Особи та події, пов'язані з твором чи його сюжетом	ДніпроГЕС (Дніпровська гідроелектростанція) – одна з найпотужніших у світі гідроелектростанцій, символ радянської індустріалізації, новобудова загальносоюзного значення. Зведена в роки першої п'ятирічки відповідно до так званого ленінського плану електрифікації (відома формула В.Леніна: «Комунізм є Радянська влада плюс електрифікація усєї країни»). Є 5-тим ступенем нижчої частини каскаду гідроелектростанцій на р. Дніпро. Розташована у м. Запоріжжя. Утворює найстаріше на Дніпрі Дніпровське водосховище. Була закладена навесні 1927 року за технічним проектом І.Олександрова, архітектурне рішення ансамблю належало В.Весніну. 1 травня 1932 року ДніпроГЕС дав перший струм. Офіційне відкриття відбулося 10 жовтня 1932, а у травні наступного року відкрилося наскрізне судноплавство Дніпром. 16 квітня 1939 з пуском дев'ятого гідроагрегату був повністю завершений монтаж устаткування, і станція вийшла на проектну потужність – 560 тис. кВт. http://www.litopys.com.ua/encyclopedia/pershiy-perspektivniy-plan-rozvitku-narodnogo-gospodarstva/sv-toviy-l-der-gdroenergetiki/
Фото персонажа, інші зображення, що слугували іконографічними джерелами	
Зв'язок з іншими пам'ятками, копії, тиражування, аналогії	Ю.Садиленко звертався до індустріальної тематики у картинах «Сталевари», «Будівництво», «Мартенники» на початку 1930-х р.
Додаткові відомості: припущення, легенди	Невідомо

11

Автор, школа	Цимпаков Всеволод Олександрович Живописець, майстер портретного живопису та жанрової картини. (10.12.1903, м. Одеса – 10.10.1968, м. Одеса) 1921-1927 – навчався в Одеському художньому інституті, у К. Костанді та П. Волокидіна. Під час Великої Вітчизняної війни перебував в окупованій Одесі, за що отримав 10 років таборів.
Назва твору	У доці
Місце створення, рік	(?), 1937
Матеріал, техніка	Полотно, олія
Розмір	140x215 см
Відомості про замовника, цікаві історії, пов'язані зі створенням	Невідомо
Час і місце побутування до надходження в музей	Невідомо
Джерело і спосіб надходження, історія атрибуції	Твір переданий 08.08.1948 р. з Історичного музею Києва з майном, повернутим з Німеччини через Ленінград.
Сюжет, тема	Типова для соцреалізму 1930-х картина на тему індустріалізації. Під блакитним небом, осяяним світлом літнього дня, художник представляє док, в якому підносяться три корпуси майбутніх пароплавів. На першому плані праворуч двоє робітників вантажать на вагонетку бруси, ліворуч працює електрозварник, а вище, на рихтуваннях, зайняті роботою двоє будівельників.
Особи та події, пов'язані з твором чи його сюжетом	Невідомо
Фото персонажа, інші зображення, що слугували іконографічними джерелами	Невідомо
Зв'язок з іншими пам'ятками, копії, тиражування, аналогії	Невідомо
Додаткові відомості: припущення, легенди	Невідомо

12

Автор, школа	Лисенко Іван Іванович (1910 – ?) 1924 – закінчив Харківський художній інститут.
--------------	--

Назва твору	Доменники. Важка індустрія
Місце створення, рік	(?), 1939
Матеріал, техніка	Полотно, олія
Розмір	178×120 см
Відомості про замовника, цікаві історії, пов'язані зі створенням	Невідомо
Час і місце побутування до надходження в музей	Дирекція Української Художньої Виставки.
Джерело і спосіб надходження, історія атрибуції	Твір переданий Дирекцією Української Художньої Виставки. Акт № 479 від 31.03.1939 р. 1939 р. облікований до Спецфонду.
Сюжет, тема	Популярна у радянському мистецтві 1930-х рр. тема індустріалізації. Зображення групи робочих у злагодженому трудовому ритмі на тлі гігантських труб і доменних печей. Робота позначена впливом авангардних течій.
Особи та події, пов'язані з твором чи його сюжетом	Невідомо
Фото персонажа, інші зображення, що слугували іконографічними джерелами	Невідомо
Зв'язок з іншими пам'ятками, копії, тиражування, аналогії	Невідомо
Додаткові відомості: припущення, легенди	Спецфонд – закритий фонд, сформований 1939 р., куди з різних місць України надходили експонати, які з точки зору офіційних партійних ідеологів спотворювали соціалістичну дійсність, не мали ніякої художньої цінності або підлягали знищенню як твори ворогів народу.

13

Автор, школа	Світличний Єфрем Павлович (28.01.1901, с. Жихар, нині частина Червонозаводського району Харкова – 18.08.1976, Харків) Живописець, графік. Автор тематичних картин, літографій, плакатів. Педагог. 1929 – закінчив Харківський художній інститут, педагоги – О.Кокель, М.Федоров, С.Прохоров. 1941-1963 – викладав у Харківському художньому інституті, доцент. Учасник Великої Вітчизняної війни. З 1938 – член Спілки художників УРСР.
--------------	---

Назва твору	Ударники на транспорті
Місце створення, рік	Харків, друга половина 1920-х-1930-ті рр.
Матеріал, техніка	Полотно, олія
Розмір	175×139 см
Відомості про замовника, цікаві історії, пов'язані зі створенням	Невідомо
Час і місце побутування до надходження в музей	Дирекція Української Художньої Виставки.
Джерело і спосіб надходження, історія атрибуції	Твір переданий Дирекцією Української Художньої Виставки. Акт № 1039 від 31.03.1939 р. 1939 р. облікований до Спецфонду.
Сюжет, тема	Твір на тему індустріалізації. Зображення групи робітників, ударників праці, за роботою біля величезного паровоза.
Особи та події, пов'язані з твором чи його сюжетом	Невідомо
Фото персонажа, інші зображення, що слугували іконографічними джерелами	Невідомо
Зв'язок з іншими пам'ятками, копії, тиражування, аналогії	Невідомо
Додаткові відомості: припущення, легенди	Спецфонд – закритий фонд, сформований 1939 р., куди з різних місць України надходили експонати, які з точки зору офіційних партійних ідеологів спотворювали соціалістичну дійсність, не мали ніякої художньої цінності або підлягали знищенню як твори ворогів народу.

14

Автор, школа	Чепик Михайло Максимович (21.11.1920, Київ – 09.12.1972, Київ) Живописець. Автор тематичних картин, пейзажів. Учасник Великої Вітчизняної війни. 1951 – закінчив Київський художній інститут, педагоги – О.О.Шовкуненко, Т.Н.Яблонська. Член Спільноти художників УРСР.
Назва твору	Висотники
Місце створення, рік	Київ, 1960
Матеріал, техніка	Полотно, олія
Розмір	207×314 см

Відомості про замовника, цікаві історії, пов'язані зі створенням

Невідомо

Час і місце побутування до надходження в музей

Дирекція художніх виставок України.

Джерело і спосіб надходження, історія атрибуції

Твір надійшов з Дирекції художніх виставок України. Акт № 13 від 13.08.1963 р.

Сюжет, тема

Тема праці, трудового завзяття і героїзму були пріоритетними в живописі соціалістичного реалізму. Персонажі в картині М.М.Чепика – робітники, героїчні й безстрашні, вони підкоряють вершини новобудови, звідкіля їм відкриваються далекі обрії. Вони почувують себе переможцями. Ясний колорит картини посилює її мажорне звучання.

Особи та події, пов'язані з твором чи його сюжетом

Невідомо

Фото персонажа, інші зображення, що слугували іконографічними джерелами

Невідомо

Зв'язок з іншими пам'ятками, копії, тиражування, аналогії

Темі праці висотників в ці ж роки присвячувалися й твори в інших видах мистецтва. Одна з найвідоміших робіт – картина С.Рянгіної «Всё выше» 1934 року (Київський національний музей російського мистецтва).

Надзвичайно популярним був фільм «Висота» (1957, режисер О.Зархі).

Бадьора пісня з цього фільму у виконанні зірки радянського кіно Ніколая Рибнікова (музика Р.Щедрина, слова В.Кобова) відома дотепер:

Марш монтажников

Не кочегары мы, не плотники,
Но сожалений горьких нет.
А мы монтажники-высотники
И с высоты вам шлем привет

Трепал нам кудри ветер высоты
И целовали облака слегка.
На высоту такую, милая, ты
Уж не посмотришь свысока.

Не откажите мне в любезности
Со мной пройти слегка туда-сюда,
А то погибнут в неизвестности
Моя любовь и красота.

Ты прекрати мои страдания,
Минуты жизни в пустоте.
И наше первое свидание
Пусть пройдет на высоте.

Зв'язок з іншими пам'ятками, копії, тиражування, аналогії

Цікаво порівняти ці образи з фото, де зафіксовані моменти будівництва хмарочосу Емпайр Стейт Білдінг у Нью-Йорку у 1930-1931 роках.

«Обід на хмарочосі», Чарльз Клайд Еббетс, 1932

Додаткові відомості: припущення, легенди

Невідомо

15

Автор, школа

Клоков В'ячеслав Михайлович

(19.02.1928, Харків – 16.04.2007, Київ)

Скульптор. Працював у галузі монументальної та станкової скульптури, портретист, анімаліст.

Народився в сім'ї відомого вченого-ботаніка.

1947-1953 – навчався в Київському художньому інституті, педагоги – М.Гельман, Л.Муравін, О.Ковальов.

Член Спілки художників УРСР.

Учасник міжнародних виставок: Варшава (1955), Відень (1959), Брюссель (1958), Париж (1963), Венеція (1966), Лос-Анджелес (1976).

Член НСХУ (1954).

Заслужений діяч мистецтв УРСР (1968), лауреат всеукраїнського Трієннале скульптури у Києві (1999).

Назва твору

Усть-Ілім

Місце створення, рік

Київ, 1967

Матеріал, техніка

Дерево

Розмір

128x105x169 см

Відомості про замовника, цікаві історії, пов'язані зі створенням

Невідомо

Час і місце побутування до надходження в музей

Невідомо

Джерело і спосіб надходження, історія атрибуції

Надійшов з Дирекції художніх виставок України в 1968 р.

Сюжет, тема

Ліричний образ трудівника – підкорювача неосяжних просторів Сибіру.

Поясне зображення більше ніж у дві натури молодого чоловіка в робочому одязі і в захисній масці зварювальника, відкинутій на потилицю. Він представлений у позі відпочинку, його кремезні руки спокійно витягнуті вперед і бережно огортають маленьке ведмежатко. На невисокому постаменті – графічно прокреслені зображення ялин і високовольтних веж.

Новаторство цієї скульптури полягало у тому, що автор уникнув в композиції до-

мінуючої вертикалі – людина ніби відхиляється, залишаючи простір перед собою для тварини, обидва персонажі співіснують у творі рівноправно. Важливим є і вибір матеріалу – це не пафосні мармур чи бронза, а тепле дерево з його природною текстурою, органічний символ зв'язку зображеного з дрімучими первісними лісами Сибіру.

Особи та події, пов'язані з твором чи його сюжетом

Усть-Ілім – селище будівельників Усть-Ілімської ГЕС, з 1973 – місто обласного підпорядкування на північному заході Іркутської області на ріці Ангара. Відстань до Іркутська залізницею – 1280 км, автодорогою 890 км, авіатрасою – 650 км. Найближче місце – Братськ, де теж побудована ГЕС. Під час будівництва Усть-Ілімської ГЕС було затоплене старе місто Ілімськ на притоці Ангари – ріці Ілім.

Усть-Ілімськ – місце проведення чотирьох всесоюзних комсомольських будівництв з залученням спеціалістів з соціалістичних країн – Усть-Ілімська ГЕС, місто Усть-Ілімськ, Усть-Ілімський лісопромисловий комплекс, залізнична гілка Хребтова – Усть-Ілімськ. Основною визначальною рисою правобережної частини Усть-Ілімська – Нового міста – було те, що план його забудови розробляла група студентів Ленінградського архітектурно-будівельного університету у рамках дипломного проекту «Місто моєї мрії». Ідея будівництва житлових районів в тайзі полягала в тому, щоби зберегти якомога більше дерев, так що в простір житлових районів органічно вписувалися острівці багатвікової тайги.

Також складовою інфраструктури міста стала ракетна частина ППО Забайкальського воєнного округу, на озброєнні якої знаходилися ракетні комплекси С-200 «Ангара» та «Вега». Після розпаду СРСР ракетна частина була розформована у 1993-1995, нині покинута і занедбана.

Після заснування міста передбачалося суттєве зростання його населення – до 250 тис. осіб. Втім, після того, як чисельність населення досягла 113 тис. у 1993, місто стало поступово занепадати, у 2014 його населення нараховує 83 635 осіб.

Фото персонажа, інші зображення, що слугували іконографічними джерелами

Усть-Ілімськ

Усть-Ілімська ГЕС

Зв'язок з іншими пам'ятками, копії, тиражування, аналогії

Тема суворих професій, пов'язаних з освоєнням природних багатств і, водночас, з далекими мандрями у незвідані землі, була надзвичайно популярна в радянському мистецтві.

Втім, на відміну від попередньої епохи, переживання нових героїв набули іншого забарвлення, адже робота на далеких комсомольських будовах стала сприйматися як можливість своєї рідної

втечі від рутини повсякденності, асоціювалася з життям у наметах і піснями біля вогнища. Мета такого героя описувалася словами відомої пісні: «А я еду за туманом и за запахом тайги». Народився окремий жанр бардівської пісні під гітару, класиком якого став Юрій Візбор з його «Милая моя, солнышко лесное». В 1960-ті «тайожна» тематика народила так званий «суворий стиль» в образотворчому мистецтві, зокрема у творчості Віктора Попкова.

В.Попков. Будівельники Братська. 1960-1961. Державна Третьяковська Галерея.

До цього ж напрямку можна віднести і роботу В.Клокова. Хоча українські митці відрізнялися від російських в тому, що попри загальну «суворість» тематики вони вносили в її трактування ліричне забарвлення. І саме В.Клоков з роботою «Усть-Ілім» в такій якості запам'ятався сучасникам.

Місто Усть-Ілім (тоді ще селище гідро будівельників) як символ нової романтики стало популярним завдяки пісні О.Пахмутової на слова С.Гребенникова і М.Добронравова у виконанні зірки радянської естради 1960-х М.Кристалінської «Письмо на Усть-Илим» (1963):

Над Москвой незнакомые ветры поют,
Над Москвой облака, словно письма, плывут...
Я по карте слежу за маршрутом твоим,
Это странное слово ищут - Усть-Илим.

Позови – я пройду сквозь глухую тайгу,
Позови – я приду сквозь метель и пургу,
Оглянись – неприметной таежной сосной
Уж давно я стою за твоею спиной.

Усть-Илим на далекой таежной реке,
Усть-Илим от огней городских вдалеке,
Пахнут хвоей зеленые звезды тайги,
И вполголоса сосны читают стихи.

Усть-Илим, над Москвой твои ветры поют,
Усть-Илим, твои ветры в дорогу зовут,
Усть-Илим... две зеленых звезды в небесах...
И костер... и тоска в его рыжих глазах.

Тема Ангари, ширше – Сибіру, стала провідною в літературі, драматургії та кінематографії завдяки В.Шукшину, О.Вампілову та іншим авторам, які згодом стали називатися «почвенниками».

Додаткові відомості:
припущення,
легенди

Невідомо

16

Автор, школа

Зарецький Віктор Іванович

(08.02.1925, Білопілля, тепер Сумської обл. – 23.08.1990, Київ)

Живописець. Працював у галузі станкового і монументального живопису.

1953 – закінчив Київський художній інститут, майстерня С.О.Григор'єва.

1953-1957 – викладав у Київському художньому інституті.

Член Спілки художників (1956).

Наприкінці 1970-х – на початку 1980-х рр. творчо розвивав традиції мистецтва сецесіону, зокрема – творчої спадщини Густава Клімта.

Разом з дружиною А.Горською – один із лідерів руху шістдесятників. З 1963 – голова київського Клубу творчої молоді.

1978 – відкрив власну художню студію. Розробив власну педагогічну систему – «Роздуми біля полотна».

Лауреат Державної премії України ім. Т.Г.Шевченка (1994).

Назва твору

Вибирання льону. Портрет ланкової Поліни Сироватко

Місце створення, рік

Київ, 1960

Матеріал, техніка

Полотно, темпера

Розмір

158x149 см

Відомості про
замовника, цікаві історії,
пов'язані зі створенням

Дослідниця творчості В.Зарецького Олеся Авраменко присвятила главу своєї книги цікавим історіям, пов'язаним із цим періодом у творчості митця.

Далі цитується за книгою: Авраменко О. Терези долі Віктора Зарецького / Інститут проблем сучасного

мистецтва АМУ.– Київ: Інтертехнологія, 2006. – 256 с.: 16 іл. – С.38-40. http://www.mari.kiev.ua/PDF/73_avramenko.pdf

Зарецький приїздив на Чорнобильщину кілька років підряд. Працював там місяця-

ми – і на молочній фермі, і в полі, і на колгоспних зборах. Малював колгоспників і в русі, і в праці, і на відпочинку. Нерідко сам ставав з ними до праці. Тодішній голова колгоспу Олександр Грабовський жартував: «Треба, мабуть, вже трудодні йому нарахувати. Працює нарівні з іншими та ще й малює...».

Цей же голова колгоспу надіслав до Спілки художників листа, що може служити дуже цікавим документом як епохи, так і творчої діяльності художника.

Голові Спілки художників УРСР
академіку, народному
художнику СРСР Касяну В.
парторгу Широкову А.

Горностайпільська сільська Рада і правління колгоспу ім. В.І.Леніна висловлюють подяку художникові Зарецькому Віктору Івановичу, який сумлінно віднісся до своїх громадянських обов'язків у нашому селі. На прохання з боку сільської Ради до художника Зарецького В.І., щодо оздоблення і поліпшення наглядної агітації, він завжди йшов назустріч. Для сільського клубу художник Зарецький В. зробив портрети В.І.Леніна та Т.Г.Шевченка, намалював кращих працівників колгоспу. Допомогає в випуску вікна сатири. Перебуваючи літо на лузі серед доярок, вів бесіди з питань мистецтва. На сцені сільського клубу намалював тильник 10х15 метрів. Своім майже постійним перебуванням на селі допомагає дітям і дорослим, які цікавляться образотворчим мистецтвом. За його чуйне і сумлінне відношення до культурних потреб села і людей сільська Рада і правління колгоспу ще раз висловлює велику подяку художнику Зарецькому В.І.

Голова сільської ради Ніколаєнко
Голова колгоспу ім.В.І.Леніна Грабовський

Сам художник пояснював, навіщо йому було працювати разом із колгоспниками, адже, здавалося б, не за тим приїхав: «Це дає мені змогу краще зрозуміти їх. Позуючи, людина завжди трохи скута, ненатуральна. А в труді, коли я працюю разом із ними, вони перестають мене помічати, поводяться просто й природно».

Саме тому його доярки та зоотехніки, написані в шістдесятих роках, не були «типовими представниками колгоспного селянства», а сприймалися як привабливі, цікаві людські образи, які вмістили у собі поетичність певної особи й узагальнені риси народу.

Час і місце побутування
до надходження в музей

Дирекція художніх виставок України.

Джерело
і спосіб надходження,
історія атрибуції

Твір переданий з Дирекції художніх виставок України. Акт №3 від 15.02.1963 р.

Сюжет, тема

Твір виконано у відповідності основних тенденцій українського радянського живопису межі 1950-1960-х рр.. Груповий портрет-картина зображує буденний виробничий процес – роботу в полі, представляє конкретних жінок – сучасниць художника. Зарецький використав своєрідний композиційний хід, максимально наблизивши персонажів до першого плану, і таким чином зумів представити героїчну працю без фальшивого пафосу і театральної урочистості.

Особи та події,
пов'язані з твором
чи його сюжетом

На першому плані зображена Поліна Сироватко, ланкова Горностайпільського колгоспу ім. В.І.Леніна Чорнобильського району.

Фото персонажа,
інші зображення,
що слугували
іконографічними
джерелами

Невідомо

Зв'язок з іншими
пам'ятками, копії,
тиражування, аналогії

З Горностайпільським колгоспом пов'язані також роботи «Дівчата»(1962), «Доярки Катря Ващенко і Таня Євтушенко»(1961), «Портрет Ганни Струк»(1961) й ін.

Додаткові відомості:
припущення,
легенди

Невідомо

17

Автор, школа

Яблонська Тетяна Нилівна

(11.(24.)02.1917, Смоленськ, Росія – 17.06.2005, Київ)

Живописець. Жанрист, портретист, пейзажист. Майстер рисунку, пастелі.

1941 – закінчила Київський художній інститут, майстерня Ф.Г.Кричевського.

1944-1952, 1966-1973 – викладала в Київському державному художньому інституті, з 1973 – професор. Керувала майстернею монументального живопису.

Народний художник СРСР (1982), дійсний член Академії мистецтв СРСР (1975), дійсний член Академії мистецтв України (1996).

Герой України (2002), лауреат Сталінських премій (1950, 1951), Державної премії СРСР (1979), Державної премії України ім. Т.Г. Шевченка (1998).

Назва твору

Хліб

Місце створення, рік

Київ, 1950

Матеріал, техніка

Полотно, олія

Розмір

167x298 см

Відомості про
замовника, цікаві історії,
пов'язані зі створенням

Задум написання картини виник у Т.Яблонської влітку 1948 року під час керівництва нею літньою практикою студентів Київського художнього інституту, що проходила в колгоспі ім. В.І.Леніна в селі Летава на Хмельниччині. В колгоспі того року було зібрано щедрий врожай. Як згодом розповідала художниця, селянки плакали від щастя, дивлячись на гори зерна на току, адже щойно, у 1947 році вся Україна пережила страшний голод через неврожай 1946 року. Урожай гарантував подальше життя. Художниця була вражена завзяттям, з яким працювали жінки, серед яких було кілька Героїв соціалістичної праці. Чоловіків у селі майже не було: вони не повернулися з війни.

Час і місце побутування
до надходження в музей

Майстерня автора.

Джерело
і спосіб надходження,
історія атрибуції

Закуплено комісією в автора. Акт №80 від 03.04.1950 р.

Сюжет, тема

Звертаючись до теми колгоспного села, художниця обрала кульмінаційний момент літа – збирання врожаю. Предметом зображення в картині стає колгоспний тік, на якому вирує робота. Тут кожна з героїнь робить свою справу. Усі постаті поєднані в єдиному динамічному ритмі спільної роботи, осяяні яким сонячним світлом, що сповнює картину радісним почуттям, яке передається глядачеві. Центральна фігура – молода усміхнена красуня, що засукає рукави (візуальне втілення народної поговірки «працювати, засукавши рукави» – швидко, добре, з охотою).

Назва твору «Хліб» підсилює його символічний зміст.

Особи та події,
пов'язані з твором
чи його сюжетом

Перебуваючи в с. Летава, Т.Н.Яблонська виконала понад 300 етюдів, що передували роботі над картиною. Лише деякі з них були в ній використані.

Фото персонажа,
інші зображення,
що слугували
іконографічними
джерелами

Натурні етюди, с. Летава, 1948.

Портрет Героя соціалістичної праці ланкової Ганни Горячок

Зв'язок з іншими
пам'ятками, копії,
тиражування, аналогії

Цей твір є авторським повторенням 1950 року картини «Хліб» 1949, що знаходиться в колекції Державної Третяковської галереї (Москва).

З картини «Хліб» писалися численні копії різними художниками на замовлення Художнього фонду. Ці копії прикрашали різні радянські установи, клуби, Будинки культури.

Репродукція цієї картини, як і деяких інших творів Яблонської, публікувалася в радянських шкільних підручниках, на яких виросло не одне покоління.

Поштова марка:

Додаткові відомості:
припущення,
легенди

За перший варіант картини «Хліб» Яблонська здобула свою першу Сталінську премію у 1950 році. Довгі роки образ, створений Яблонською, символізував самовіддану працю в повоєнні роки.

Зустріч Тетяни Яблонської (друга ліворуч) з героями своєї картини у Летаві, 1973

Автор, школа

Клоков В'ячеслав Михайлович

(19.02.1928, Харків – 16.04.2007, Київ)

Скульптор. Працював у галузі монументальної та станкової скульптури, портретист, анімаліст.

Народився в сім'ї відомого вченого-ботаніка.

1947-1953 – навчався в Київському художньому інституті, педагоги – М.Гельман, Л.Муравін, О.Ковальов.

Член Спілки художників УРСР.

Учасник міжнародних виставок: Варшава (1955), Відень (1959), Брюссель (1958), Париж (1963), Венеція (1966), Лос-Анджелес (1976).

Член НСХУ (1954).

Заслужений діяч мистецтв УРСР (1968), лауреат всеукраїнського Трієннале скульптури у Києві (1999).

Назва твору

Ланкова

Місце створення, рік

Київ, 1957

Матеріал, техніка

Дерево

Розмір

98x84x59 см

Відомості про замовника, цікаві історії, пов'язані зі створенням

Невідомо

Час і місце побутування до надходження в музей

Невідомо

Джерело і спосіб надходження, історія атрибуції

Надійшов з Дирекції художніх виставок України в 1961 р.

Сюжет, тема

Погруддя жінки-колгоспниці.

Особи та події, пов'язані з твором чи його сюжетом

Ланкова, ланковий – посада у колгоспі, людина, що очолює ланку, тобто керує найменшим підрозділом колгоспного або радгоспного трудового колективу.

Колгосп (скорочення від «колективне господарство») – форма сільськогосподарського підприємства на території колишнього СРСР.

Радгосп (скорочення від «радянське господарство») – державне сільськогосподарське підприємство. За радянською теорією найвища, «послідовно-соціальна» форма сільського господарства, сільськогосподарська фабрика, з націоналізованими засобами виробництва і найманою робочою силою, чим відрізняється від колгоспу, комуни і товариства спільної обробки землі.

Фото персонажа, інші зображення, що слугували іконографічними джерелами

Невідомо

Зв'язок з іншими пам'ятками, копії, тиражування, аналогії

Невідомо

Додаткові відомості: припущення, легенди

Невідомо

Автор, школа

Голембієвська Тетяна Миколаївна

(07.11.1936, Київ)

Живописець. Працює у галузі станкового живопису. Педагог.

1962 – закінчила Київський художній інститут, педагоги з фаху – В.Костецький, К.Трохименко, С.Григор'єв.

1965 – закінчила аспірантуру у Київському відділенні творчих майстерень Академії мистецтв СРСР.

З 1968 – викладає у Київському державному художньому інституті – Національній академії образотворчого мистецтва й архітектури, з 1984 – професор.

1989-1991 – керівник живописної майстерні Київського відділення творчих майстерень Академії мистецтв СРСР.

З 1998 – керівник групи аспірантів-стажистів станкового живопису Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури.

Член Національної спілки художників України(1962).

Учасниця вітчизняних і міжнародних художніх виставок. Народний художник УРСР (1986), дійсний член Академії мистецтв України (1997), дійсний член Петровської академії наук і мистецтв (1997), член-кореспондент Російської академії мистецтв (Москва). Нагороджена орденом Святого Станіслава III ступеня, діамантовим орденом Королеви Анни, срібною медаллю ім. М.Б.Грекова (1974), золотою медаллю Академії мистецтв України (2006), золотою медаллю Міжнародного фонду «Культурне надбання», лауреат Республіканської премії ЛКСМУ ім. М.Островського (1968).

Назва твору
Місце створення, рік
Матеріал, техніка
Розмір**Висока нагорода**

Київ, 1962

Полотно, олія

194x325 см

Відомості про
замовника, цікаві історії,
пов'язані зі створенням

Дипломна робота, яку Тетяна Голембієвська з великим успіхом захистила в Київському державному художньому інституті.

Час і місце побутування
до надходження в музей

Дирекція художніх виставок України

Джерело
і спосіб надходження,
історія атрибуції

Передано Дирекцією художніх виставок України в 1969 р.

Сюжет, тема

Типовий і популярний у радянському мистецтві сюжет отримання простою селянською дівчиною ордена Леніна, найвищої нагороди СРСР. На тлі сонячного карпатського краєвиду представлено групу людей у гуцульському вбранні. В центрі - зовсім юна дівчина з орденом на грудях. Її горда постава, щасливий замріяний погляд і захоплені погляди односельчан – все показує, яким почесним було отримання такої нагороди. Головна героїня твору – ідеал радянської людини, яким його описував Кодекс будівельника комунізму: молода, духовно багата, працююча, приклад для наслідування.

Картина виконана в темпераментній пастозній манері, сповнена піднесено-схвильованого настрою.

Особи та події,
пов'язані з твором
чи його сюжетом

Орден Леніна – вища нагорода СРСР за особливо видатні заслуги в революційному русі, трудовій діяльності, захисті соціалістичної вітчизни, розвитку дружби і співпраці між народами, зміцненні миру й інші особливо видатні заслуги перед Радянською державою і суспільством. Орден Леніна представляє портрет-медальйон В.І.Леніна з платини, поміщений в круг, обрамлений золотим вінком з колосся

пшениці. До нагородження орденом Леніна за трудові заслуги могли бути представлені, як правило, особи, самовіддана праця яких раніше була відмічена іншими орденами. Тому ситуація, представлена в картині Голембієвської, не зовсім пов'язана з реаліями життя, є ідеалізованою і демонструє, яким чином створювалися міфи радянської доби.

Фото персонажа, інші зображення, що слугували іконографічними джерелами

Зв'язок з іншими пам'ятками, копії, тиражування, аналогії

Існує другий варіант роботи, написаний у 1966 році. Сюжет «Висока нагорода» часто зустрічається в радянському мистецтві. У колекції музею, наприклад, є скульптура Д.П.Крвавича «Висока нагорода» 1961 року, образ якої дивовижно співзвучний з образом Голембієвської.

Додаткові відомості: припущення, легенди

Невідомо

20

Автор, школа

Крвавич Дмитро Петрович

(28.09.1926, Княжпіль – 04.04.2005, Львів)

Скульптор. Мистецтвознавець. Педагог.

1953 – закінчив Львівський інститут декоративно-прикладного мистецтва, педагог – І.Севера.

З 1953 – викладав у Львівському інституті декоративно-прикладного мистецтва – Львівської академії мистецтв, з 1976 – професор.

Член Спілки художників УРСР (1955).

Залужений діяч мистецтв УРСР (1964), лауреат Державної премії УРСР ім. Т.Г.Шевченка (1972), народний художник України (1990).

Назва твору

Висока нагорода

Місце створення, рік

Львів, 1961

Матеріал, техніка

Штучний камінь

Розмір

91x75x77,5 см

Відомості про замовника, цікаві історії, пов'язані зі створенням

Невідомо

Час і місце побутування до надходження в музей

Невідомо

Джерело і спосіб надходження, історія атрибуції

Надійшов з Дирекції художніх виставок України в 1962 р.

Сюжет, тема

Погруддя юнки з двома косами, яка притискає до серця руку з нагородою.

Особи та події, пов'язані з твором чи його сюжетом	Невідомо
Фото персонажа, інші зображення, що слугували іконографічними джерелами	Невідомо
Зв'язок з іншими пам'ятками, копії, тиражування, аналогії	Образ героїні перегукується з образом на картині Т.Голембієвської з такою самою назвою – «Висока нагорода».
Додаткові відомості: припущення, легенди	Невідомо

21

Автор, школа	Коштелянчук Леонід (Леонтій) Пилипович (14.04.1914, Житомир – 02.09.1984, Київ) Живописець. Автор тематичних картин, портретів, пейзажів. 1946 – закінчив Київський художній інститут, педагоги – Ф.Г.Кричевський та О.О.Шовкуненко. З 1946 – викладав у Київському художньому інституті. Член Спілки художників УРСР.
Назва твору	На зборах
Місце створення, рік	Київ, 1954
Матеріал, техніка	Полотно, олія
Розмір	76x104 см
Відомості про замовника, цікаві історії, пов'язані зі створенням	Невідомо
Час і місце побутування до надходження в музей	Дирекція художніх виставок України.
Джерело і спосіб надходження, історія атрибуції	Твір переданий Дирекцією художніх виставок України. Акт № 23 від 30.12.1955 р.
Сюжет, тема	Тема зборів колективу – партійного або громадського – була досить поширеною в живописі соціалістичного реалізму: вона давала змогу протиставляти «позитивних» і «негативних» героїв. Саме таке «зіткнення» відбувається на картині Л.П.Коштелянчука. Він представляє типові обставини зборів: велике приміщення, на сцені – стіл президії, покритий

червоною тканиною, за яким сидять керівники, біля трибуни – промовець. Зал заповнений публікою. Жінка в білій хустці, яка стоїть в залі, активно жестикулюючи і звертаючись до головуючого, відстоює позиції більшості. Картина мала на меті продемонструвати атмосферу живої дискусії, яка начебто передувала всім рішенням партійного і державного керівництва на всіх рівнях, та врахування думки кожного громадянина.

Особи та події,
пов'язані з твором
чи його сюжетом

Невідомо

Фото персонажа,
інші зображення,
що слугували
іконографічними
джерелами

Невідомо

Зв'язок з іншими
пам'ятками, копії,
тиражування, аналогії

Невідомо

Додаткові відомості:
припущення,
легенди

Цікава деталь – хоча ще не відбувся відомий XX з'їзд КПРС (1956), на якому М.Хрущов виступив зі своєю знаменитою доповіддю «Про культ особи та його наслідки», де було піддано критиці методи Й.Сталіна, але на стіні вже висить портрет В.Леніна. Ці зміни сталися після смерті Й.Сталіна (1953).

ТАКОЖ ДО ЦІЄЇ ТЕМИ ДИВІТЬСЯ НА ДРУГОМУ ПОВЕРСІ У ПОСТІЙНІЙ ЕКСПОЗИЦІЇ:

- Т.Фраерман. Ударна бригада. Будівельники
- О.Богомазов. Пилярі. Правка пил
- О.Бізюков. На плоту.
- В.Седляр. Біля сільськогосподарської машини
- К.Трохименко. Косовиця